

Umorul provenit din neadecvare

Se practică uneori în teatru un soi de umor provenit din neadecvare, din neconcordanță, din răsturnarea cu orice preț a datelor conținute în text, fie că ele se referă la personaj, la cadru, la epocă.

Imaginați-vă un Ariel de o sută de kilograme, cu alură de halterofil, sau un Puck umblând în crje și spunând: „Pământul-l voi încinge cu un briu în mai puțin de un ceas”; o Titanie dezlănțuită și dezlănțuind pasiuni, interpretată de o actriță în pragul pensionării, sau un Gulîșă sărind într-un picior și șuierând cuvinte de dragoste cu grija de a nu-și pierde prin scenă „superba” proteză dentară!

Dar a răsturna, de exemplu, imaginea fizică a lui Iupin Dumitrache, transformându-l din mare și mustăcios în mic și imberb, sau imaginea psihică a unchiului Vania sau a lui Astrov, făcându-l pe unul, din victimă a unei false credințe, un neputincios isteric, și pe celălalt, un bețiv exaltat, demonstrează în ultimă instanță nu o lectură proaspătă, ci una ratată a textului, care (independent de entuziasmul juvenil al unor critici) duce la spectacole false, fără un schelet arhitectonic, sau cu un schelet „din oase fierte”, în care o frază, sau chiar un cuvânt, desprinse din context, generează o imagine scenică „șocantă”, dar arbitrară, nefondată și nesusținută din nici un punct de vedere.

Neadecvarea, căutată sau involuntară, produce ilaritate prin ridiculizarea subiectului însuși, indiferent că avem de-a face cu o comedie sau o dramă.

Astfel, o notă apărută în „Cuvîntul liber” nr. 6 din 1924, ridiculizînd o proastă traducere, scoate în evidență efectul neadecvării limbajului la subiect: „Fedra care pe franțuzește e o tragedie a devenit pe românește o comedie bufă; ea a delectat în chip delicios pe asistenții spectacolului de acum cîteva seri. Traducător C. Sion”.

În comedie, care în general își propune să sublinieze contraste provenite din neconcordanțe, apariția sau introducerea arbitrară în spectacol a unei alte neconcordanțe izbutește doar s-o anihileze pe cea a textului, anulînd astfel comicul. Așa s-a întîmplat cîndva cu Soldatul fanfaron, unde o distribuție voit inadecvată, contrazi-cînd total datele psihofizice ale perso-

najului principal, a dus la pulverizarea comicalului de caracter, falsificînd relațiile și destrămînd în cele din urmă comicul de situație.

Să ne imaginăm că, în comedia lui Molière Amphitryon, Alcmena ar fi transformată de regizor, dintr-o ființă pură și castă, într-o destrăbălată; seducerea ei de către Jupiter, transformat în Amphitryon, n-ar mai avea sens și nici haz; Jupiter ar fi transformat într-un tip ridicol, prin efortul de a cuceri o cetate inexpugnabilă, ale cărei porți sînt larg deschise! Nu neg că se poate imagina și eventual scrie, pe tema din Amphitryon, și o atare piesă, dar arta regizorului nu constă în a scrie piese, ci în a le pune în scenă. Cîteodată regizorul și scriitorul pot coexista într-o singură persoană; dar nu toți dramaturgii sînt Brecht, și nici chiar toți regizorii — Baranga.

7 feb. 1982

Om și personaj

Regizorul care, în viață, izbutește să descopere în fiecare om un personaj va izbuti să determine ca, în scenă, fiecare personaj să devină un om.

17 aug. 1984

Regizorul, complice al autorului

Citesc într-o cronică dramatică o remarcă, imputînd regizorului A.D. că „propune o modalitate scenică inspirată chiar din aceea dramatică...”. Păi, cum altfel? Din ce altceva să se fi inspirat? Din Manualul juridic al lui Andronachi Donici? Din Mahabharata?

Foarte multe spectacole „interesante” apar dintr-o totală neînțelegere a textului, ba chiar din refuzul deliberat al regizorului de a pătrunde tainele cuvîntului scris, dintr-un dispreț suveran față de literatură.

Regizorul este deseori încurajat în acest demers aberant de către o critică derutantă, zgîndărindu-i-se orgoliul de a-și exprima în spectacol propria „personalitate”.

Numai că personalitatea regizorului — dacă există cu adevărat — apare doar atunci cînd acesta se consideră un complice al autorului și nicidecum inițiatorul unui complet împotriva operei acestuia!

13 ian. 1983